

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 1996 och 1997

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny tidsbunden lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtal. I arbets- och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det ekonomisk-, sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska avtal som undertecknades den 29 september 1995 får enligt förslaget tas in ett indexvillkor som överensstämmer med nämnda avtal.

I övrigt är det alltså förbjudet att ta in indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen.

I lagförslaget ingår också stadganden om granskning och övervakning av iakttagandet av indexförbudet.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

Enligt gällande lag om begränsning av användningen av indexvillkor (1222/94), nedan indexvillkorslagen, är det, om inte något annat följer av lag, i regel förbjudet att i avtal ta in indexvillkor eller annan därmed jämförbar bindning. Det är därmed inte möjligt att i bl.a. arbets- och tjänstekollektivavtal ta in ett villkor, enligt vilket lönerna eller förtjänsterna binds vid en variabel som anger utvecklingen i fråga om priser, löner, förtjänster eller andra kostnader. Lagen är tidsbunden och i kraft till utgången av 1996.

Fram till utgången av 1992 gällde lagen om begränsning av användningen av indexvillkor (1169/90), som var ungefär lika omfattande som den nuvarande lagen. Medan den ännu var i kraft gavs lagen om användning av indexvillkor i arbets-, tjänste- och funktionärskollektivavtalen för 1992 och 1993 (1678/91), nedan 1991 års indexvillkorslag, som innehöll avvikande stadganden. Lagen var i kraft från den 1 januari 1992 till och med den 31 oktober 1993.

I det ekonomisk-, sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska avtal som arbetsmark-

nadsorganisationerna slöt den 29 september 1995 ingår ett indexvillkor. För att det skall vara möjligt att ta in ett indexvillkor vid förnyandet av arbets- och tjänstekollektivavtalen föreslås stiftandet av en lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen så, att det blir möjligt att ta in ett indexvillkor i de arbets- och tjänstekollektivavtal som överensstämmer med det ekonomisk-, sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska avtalet, nedan det inkomstpolitiska avtalet.

I den föreslagna lagen motsvarar 1 § 1 mom. för arbets- och tjänstekollektivavtalens del innehållet i 1 § 1 mom. indexvillkorslagen. Enligt förslaget är det förbjudet att t.ex. binda lönerna vid löneutvecklingen inom någon annan bransch.

Enligt 2 mom. förbjuds också sådana indexvillkor eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar som ingår i ett avtal vilket har till syfte att kringgå ett förbud enligt 1 mom. Med detta vill man förebygga ingåendet av sådana avtal som i sak är arbets- eller tjänstekollektivavtal men som har givits något annat namn.

Enligt 2 § är det tillåtet att i sådana arbets-

och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det inkomstpolitiska avtal som undertecknades den 29 september 1995 ta in ett indexvillkor som överensstämmer med det nämnda avtalet. Om ett arbets- eller tjänstekollektivavtal inte överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet, är det därmed inte tillåtet att ta in ett indexvillkor i avtalet.

I det inkomstpolitiska avtalet ingår följande indexvillkor: "Om stegringen i konsumentprisindex (1990=100) från augusti 1995 till juli 1996 överstiger 2,6 %, höjs lönerna från ingången av den lönebetalningsperiod som börjar närmast efter den 1 oktober 1996 med ett belopp som motsvarar överskridningen.

Stegringen i konsumentprisindex beräknas utgående från poängtal med två decimaler. Indexstegringen avrundas till en förändringsprocent med en decimal. Förhöjningar om 0,4 % eller mindre betalas dock inte.

Utredningskommissionen för inkomstpolitiska frågor konstaterar förändringen i konsumentprisindex och storleken av en eventuell indexhöjning."

För klarhetens skull föreslås i 2 mom. att indexvillkorslagen inte skall tillämpas på de arbets- och tjänstekollektivavtal som förnyats i enlighet med det inkomstpolitiska avtalet. Detta innebär att bl.a. 4 § indexvillkorslagen inte tillämpas på avtalen. Nämnda paragraf ger statsrådet och finansministeriet rätt att i vissa fall bevilja undantag från de förbud som ingår i lagen.

I 3 § föreslås ett särskilt stadgande om ogiltighet, med stöd av vilket sådana villkor eller andra bindningar som förbjudits är ogiltiga.

I 4 § stadgas om övervakning av arbets- och tjänstekollektivavtalen. Enligt 1991 års indexvillkorslag ankom granskningen och övervakningen av arbets- och tjänstekollektivavtalen på nämnden för tillämpning av indexlagar och dess sektion. I den nuvarande indexvillkorslagen ingår inte längre stadganden om nämnden för tillämpning av indexlagar. I regeringens proposition med förslag till lag om begränsning av användningen av indexvillkor (286/1994 rd) konstaterades att om det i framtiden ingås ett centralt kollektivavtal, i samband med vilket en särskild lag om användning av indexvillkor stiftas, kunde det övervägas om ett särskilt övervakningsorgan behövs.

Enligt propositionen kan statsrådet vid behov tillsätta en nämnd eller något annat övervakningsorgan som har till uppgift att se till att lagen följs. Om ett sådant övervakningsorgan tillsätts, är avsikten att detta organ skall organiseras i enlighet med den s.k. trepartsprincipen. Detta innebär att de mest representativa centralorganisationerna för arbetsgivar- och arbetstagarparterna samt av dessa oberoende sakkunnigmedlemmar blir företrädare i övervakningsorganet. Om det förfarande som skall tillämpas i övervakningsorganet stadgas genom förordning.

I 5 § 1 mom. föreslås övervakningsorganet få rätt att erhålla uppgifter för granskning och övervakning av avtalen. Enligt 2 mom. har övervakningsorganet motsvarande rätt att uppmana avtalsparterna att ändra avtalen som i 1991 års indexvillkorslag tilldelades nämnden för tillämpning av indexlagar och dess sektion.

Enligt 6 § skall en arbetsgivare som är part i ett arbets- eller tjänstekollektivavtal inom en månad efter att lagen trätt i kraft tillställa finansministeriet en kopia av avtalet. Detta säkerställer att de arbets- och tjänstekollektivavtal som överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet finns samlade hos myndigheten.

Enligt de föreslagna 7 § får ändring i ett beslut som fattats av övervakningsorganet sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Förslaget innebär att beslut som avses i 5 § 2 mom. skall utgöra sådana överklagbara beslut som förpliktar parterna. Man har stannat för den föreslagna vägen för sökande av ändring av, för det första, den anledningen att övervakningsorganet föreslås vara ett sådant organ inom finansministeriets förvaltningsområde, vars beslut utgör sådana förvaltningsbeslut i vilka i regel ändring får sökas på det sätt som stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50). I besvären kan det vara fråga om huruvida övervakningsorganet har förfarit i enlighet med lagen om förvaltningsförfarande (598/82) när det gäller exempelvis hörande av part och jävsfrågor i fråga om en part. För det andra kan övervakningsorganets överklagbara beslut, också om dessa gäller arbets- och tjänstekollektivavtal, gälla enbart ärenden som omfattas av indexvillkorslagstiftningen.

2. Propositionens verkningar

Propositionen ansluter sig till det inkomstpolitiska avtalet, och dess verkningar är därmed indirekta och framgår genom det inkomstpolitiska avtalets ekonomiska betydelse. Tillsättandet av ett eventuellt övervakningsorgan ökar statens utgifter med högst 200 000 mk på grund av mötes- och sekretärarvoden och eventuella andra övervakningskostnader.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteupdrag vid finansministeriet.

4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst. Lagen är i kraft till och med den 31 januari 1998.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 1996 och 1997

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Förbjudna villkor och andra förbjudna bindningar

Om inte något annat följer av 2 §, får i arbets- och tjänstekollektivavtal inte tas in indexvillkor, som grundar sig på förändringar i ett index som anger prisers, löners, tjänsters eller andra kostnaders utveckling, eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar.

Indexvillkor eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar får inte heller tas in i något annat avtal, om avtalet har till syfte att kringgå ett förbud enligt 1 mom.

2 §

Tillåtet villkor

I sådana arbets- och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det ekonomisk-, sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska avtal som undertecknades den

29 september 1995 får ett indexvillkor som överensstämmer med det nämnda avtalet tas in.

På avtal som avses i 1 mom. tillämpas inte lagen om begränsning av användningen av indexvillkor (1222/94).

3 §

Ogiltighet

Villkor och andra bindningar som avses i 1 § är ogiltiga.

4 §

Övervakningsorgan

Statsrådet kan vid behov tillsätta ett särskilt övervakningsorgan som har till uppgift att utöva tillsyn över iakttagandet av denna lag. Om förfarandet i övervakningsorganet stadgas genom förordning.

Övervakningsorganet består av en ordförande, en vice ordförande och sex andra medlemmar samt personliga suppleanter för dessa. Medlemmarna och suppleanterna skall vara förtrogna med frågor som gäller arbets- och tjänsteförhållanden.

Ordföranden, vice ordföranden och deras suppleanter utses för högst den tid under

vilken denna lag är i kraft bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressena. Av medlemmarna utses två på framställning av arbetsgivarför-
 eningarnas mest representativa centralorga-
 nisationer, två på framställning av arbetsta-
 garnas och funktionärernas mest representa-
 tiva centralorganisationer, en på framställ-
 ning av finansministeriet, kommunala arbets-
 marknadsverket samt kyrkans avtalsdelega-
 tion samt en på framställning av de mest
 representativa centralorganisationerna för
 fackföreningarna för statstjänstemännen samt
 de kommunala och kyrkliga tjänsteinnehav-
 varna. För varje medlem utses en personlig
 suppleant på samma sätt.

5 §

Övervakningsåtgärder

En part i ett arbets- eller tjänstekollektivav-
 tal är skyldig att ge det övervakningsorgan
 som avses i 4 § de uppgifter som det behö-
 ver för tillsyn över iakttagandet av denna
 lag. Uppgifterna skall ges inom en tid som
 övervakningsorganet sätter ut, och de skall
 lämnas skriftligen, om övervakningsorganet
 så yrkar.

Om övervakningsorganet konstaterar att ett
 i 1 § avsett avtal innehåller ett villkor eller
 någon annan bindning som avses i nämnda

paragraf, kan det ålägga avtalsparterna att
 bringa avtalet i överensstämmelse med lagen
 inom en tid som övervakningsorganet sätter
 ut.

6 §

Skyldighet att lämna uppgifter

En arbetsgivare som är part i ett arbets-
 eller tjänstekollektivavtal som avses i 2 §
 skall inom en månad efter att denna lag har
 trätt i kraft tillställa finansministeriet en ko-
 pia av avtalet.

7 §

Ändringssökande

Ändring i ett beslut som fattats av över-
 vakningsorganet får sökas genom besvär hos
 högsta förvaltningsdomstolen enligt lagen
 om ändringssökande i förvaltningsärenden
 (154/50).

8 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten
 av denna lag utfärdas vid behov genom för-
 ordning.

9 §

Giltighetstid

Denna lag träder i kraft den 1995 och
 gäller till och med den 31 januari 1998.

Helsingfors den 13 oktober 1995

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Arja Aho